

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра соціальної і прикладної психології

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

бакалавр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: «Почуття безпеки осіб південних регіонів України та Молдови»

The sense of security of the people of Ukraine and Moldova southern regions

Виконав: студентка денної форми навчання

напряму підготовки 6.030102 Психологія

Шатірова Олена Михайлівна

Керівник канд., психол., наук, проф. Будіянський М.Ф.

Рецензент д., психол., наук, проф. Родіна Н.В.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№__ від _____ р.

Завідувач кафедри

_____ В.І. Подшивалкіна
(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № __

протокол № __ від _____ р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

_____ Н.В. Родіна
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЧУТТЯ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ.....	7
1.1. Проблема дослідження безпеки особистості в сучасній психологічній науці.....	7
1.2. Теоретико-методологічні основи дослідження почуття безпеки особистості.....	15
1.3. Психологічні детермінанти та механізми почуття безпеки особистості.....	25
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ.....	37
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	38
2.1. Організація та основні етапи емпіричного дослідження.....	38
2.2. Обґрунтування діагностичного інструментарію щодо індивідуально-психологічних особливостей почуття безпеки особистості.....	40
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ.....	48
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОЧУТТЯ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ.....	50
3.1. Співвідношення між показниками, що вивчаються.....	50
3.2. Виявлення груп респондентів за критерієм психологічної безпеки.....	57
3.3. Індивідуально-психологічні характеристики осіб з різним відчуттям психологічної безпеки.....	59
3.4. Порівняльний аналіз почуття безпеки осіб південних регіонів України та Молдови.....	65
ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ.....	71

ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	78
ДОДАТОК.....	87

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема психологічної безпеки особистості в сучасному світі і такому, що швидко змінюється та ускладнюється є однією з найбільш гострих на сьогоднішній день. Її усвідомлення, - як в нашій країні, так і в інших - є результатом розбіжності гуманістичних ідей і соціальної реальності, в якій присутні такі явища як жорстоке поводження з людьми, війни, міжнаціональні конфлікти, тероризм тощо.

В психологічних дослідженнях за останні роки феномен психологічної безпеки став виступати предметом спеціального розгляду, зазвичай його розуміють як здібності особистості, яка може зберегти стійкість і почуття благополуччя в середовищі з певними параметрами, у тому числі із психотравмуючими, деструктивними зовнішніми та внутрішніми чинниками. Проблема активізації внутрішніх ресурсів особистості, пошук способів формування та підтримки загального позитивного ставлення особистості до себе в сучасному сьогоденні є особливо актуальним, коли соціальна нестабільність поступово переходить у особистісну нестабільність.

Необхідно відзначити, що, не дивлячись на існування досліджень особистості прикладного характеру, де побічно відображені особливості психологічної безпеки, все ж таки залишаються і ті проблемні області, які потребують підвищеної уваги науковців, а саме розкриття внутрішніх структурних компонентів, які забезпечують функціонування механізму психологічної безпеки та, відповідно активізують особистісні ресурси. А також встановлення індивідуально-психологічних відмінностей почуття безпеки в осіб, що є представниками різних країн, а саме України та Молдови.

Психологічна безпека є феноменом, який певною мірою «гарантує» здатність особистості зберігати відносно психологічне, психічне благополуччя. Складність, багатогранність та недостатня вивченість почуття безпеки особистості та індивідуально-психологічних особливостей в її прояві

в осіб, які є представниками різних країн й зумовили актуальність теми нашого наукового дослідження “ Почуття безпеки осіб південних регіонів України та Молдови ”.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження індивідуально-психологічних особливостей почуття безпеки осіб південних регіонів України та Молдови.

Задачі дослідження:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз проблеми психологічної безпеки як стійкого особистісного конструкту.
2. Підібрати психодіагностичний інструментарій, адекватний меті емпіричного дослідження.
3. Вивчити співвідношення між показниками, що вивчаються.
4. Виявити та дослідити індивідуально-психологічні особливості почуття безпеки осіб південних регіонів України та Молдови.

Об’єкт дослідження: феномен психологічної безпеки.

Предмет дослідження: показники почуття психологічної безпеки та їх індивідуально-психологічні прояви в осіб південних регіонів України та Молдови.

Методи дослідження. У роботі використовувалася система методів і процедур отримання даних, що включає: теоретичний аналіз психологічної літератури в контексті предмета і завдань дослідження; емпіричні методи: метод спостереження, бесіди, опитування, тестування.

В роботі використовувався комплекс стандартизованих психологічних методик, спрямованих на діагностику показників психологічної безпеки: модифікований варіант шкали самооцінки Дембо-Рубінштейн, тест-опитувальник «Шкали психологічного благополуччя К. Ріфф» (ШПБ); методика «Індекс життєвого стилю» (ІЖС), автори Р. Плучик, Г. Келлерман, Г. Конте; на діагностику властивостей особистості гіпотетично пов’язаних зі складовими психологічної безпеки, а саме «16-ті факторний тест-опитувальник Р. Кеттелла» (ОРО).

В якості баз емпіричного дослідження виступили: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Кагульський медичний коледж.

Всього у дослідженні взяли участь 70 респондентів обох статей, з них 40 українських студентів та 30 молдавських студентів у віці 16 -18 років.

Обробка даних здійснювалася с допомогою комп'ютерної статистичної програми SPSS v.18.0. for Windows, що дозволяє обчислити коефіцієнти кореляцій досліджуваних змінних та t-критерій Стьюдента.

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаної літератури та додатків.

ВИСНОВКИ

Одержані в ході теоретичного аналізу і емпіричного дослідження дані дозволяють зробити наступні загальні висновки:

1. Психологічна безпека представляє собою відносно стійкий особистісний конструкт, який суб'єктивно надає можливість усвідомлювати власну автономію, забезпеченість власних потреб та смислів у будь-якій, навіть у несприятливої ситуації, при виникненні обставин, які можуть блокувати або утруднювати їхню реалізацію.

2. Відібрано психодіагностичний комплекс методик, адекватний меті емпіричного дослідження та спрямованих на діагностику показників психологічної безпеки і гіпотетично пов'язаної з нею властивостей особистості. До комплексу ввійшли: модифікований варіант шкали самооцінки Дембо-Рубінштейна, тест-опитувальник «Шкала психологічного благополуччя», автор К. Ріфф; методика «Індекс життєвого стилю», автори Р. Плучик, Г. Келлерман, Г. Конте; «16-ті факторний тест-опитувальник», автор Р. Кеттелл.

3. Кореляційний аналіз дозволив з'ясувати направленість та наявність зв'язків між типами механізмів психологічного захисту, показниками психологічного благополуччя та факторами особистості. Почуття психологічної безпеки відображається в співвідношенні кількості та направленості зв'язків між показниками, що вивчаються.

4. Виявлені індивідуально-психологічні відмінності в почутті психологічної безпеки в групах, що різняться за її вираженістю та приналежністю до певного регіону України і Молдови.

З'ясовано, що оточуюче середовище, політичні та соціальні переваги, що обумовлені регіональним розвитком країн України та Молдови суттєво вплинули на відчуття психологічного благополуччя та безпеки респондентів, які аналізуються. Відсутність воєнних дій, інтеграція в європейські інституції, можливість працевлаштування за кордоном надає молодому поколінню студентів Молдови у порівнянні з молоддю України відчувати

автономність, мати і реалізовувати життєву мету, усвідомлювати можливість керувати оточуючим середовищем, актуалізувати можливість саморозвитку, використовувати широкий репертуар механізмів психологічного захисту.

І навпаки, політична загроза, ведення воєнних дій на заході України, нестабільна політична та економічна ситуація, перехідний період в багатьох сферах життєдіяльності суспільства (реформування освіти, медицини, правових і адміністративних інституцій тощо) все це призводить до відчуття небезпеки, загрози життю, невіри у майбутнє і формує такі особистісні комплекси, як: залежність, неможливість керувати оточуючим середовищем, саморозвиватися. Така молодь використовує вузький спектр механізмів психологічного захисту, що не забезпечує нівелювання гостроти переживання небезпеки і заважає особистості змінювати повсякденні ситуації відповідно до нових умов життя.

Серед респондентів України 10 студентів відчують себе в безпеці, 22 студента в небезпеці. Серед респондентів Молдови 20 студентів відчують себе в безпеці і тільки 5 в небезпеці.

5. В групі респондентів, які відчують психологічну безпеку і різняться за регіонами встановлені достовірні розбіжності за тотожними факторами особистості: F - сургенсія – десургенсія, G - сила «понад - Я» - слабкість «понад - Я», H - парамія – тректія, L - протенсія – алаксія, O - гипотемія – гіпертипія, Q1 - радикалізм – консерватизм, Q4 - фрустрированість – нефрустрированість. За всі іншими факторами статистичних відмінностей не встановлено.

В групі респондентів, які відчують психологічну небезпеку і різняться за регіонами також встановлені достовірні розбіжності факторами особистості: C - сила «Я» - слабкість «Я», E - доміантність – конформність, G - сила «понад - Я» - слабкість «понад - Я». За всі іншими факторами статистичних відмінностей не встановлено.

За всі іншими факторами статистичних відмінностей не встановлено.

6. Отримані результати не вичерпують всіх аспектів досліджуваної проблеми, а лише відкривають наступні, які стосуються пошуку вікових, гендерних відмінностей в відчутті психологічної безпеки тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни /К.А. Абульханова-Славская. - М.; Мысль,1991.-299 с.
2. Аверин В.А. Психология личности. Учебное пособие. /Вячеслав Афанасьевич Аверин. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 89 с.
3. Акмеологические основы профессионального самосознания личности: Учеб. Пособие / [Деркач А.А., Москаленко О.В., Патин В.А., Селезнева Е.В.]. – Астрахань: Изд-во Астраханского гос.пед.ун-та,2000.- 329 с.
4. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания /Б.Г.Ананьев. – СПб.: Питер, 2002 – 228 с.
5. Анастаси А. Психологическое тестирование./А. Анастаси, С. Урбина. – СПб.: Питер, 2001. – 668 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).
6. Анцыферова Л.И. Способности личности к преодолению деформаций своего развития /Л.И.Анцыферова //Психологический журнал. – 1999. Т.20. - №1. – С.45-58.
7. Анцыферова Л.И. Развитие личности и проблемы геронтопсихологии /Людмила Ивановна Анцыферова. М.: Изд-во «Институт психологии РАН», издание 2-е, испр. и доп., 2006. – 512 с. (Достижения в психологии).
8. Ануфриева Р.А. Стиль жизни личности. Теоретические и методологические проблемы /Р.А.Ануфриева, Е.И.Головаха, Е.А.Донченко - К.: «Наукова думка», 1982 – 372 с.
9. Аргайл М. Психология счастья /М.Аргайл//Психология зрелости. – Самара: изд.дом БАХРАХ-М, 2003. – С.569-655.
10. Аргайл М. Психология счастья. /М. Аргайл /Серия «Мастера психологии». 2-е изд. СПб.: Питер, 2003. 271с.
11. Баева И.А Психологическая безопасность в образовании: Монография. Санкт-Петербург, 2002. - 271с.
12. Баева И.А. Тренинги психологической безопасности в школе

/И.А.Баева. – СПб: Речь, 2002.

13. Бассин Ф.В. О «силе Я» и «психологической защите»/ Ф.В.Бассин //Самосознание и защитные механизмы личности. – Самара: Изд-во БАХРАХ, 2003. – С.3-12.

14. Бодалев А.А. Психология о личности / А.А.Бодалев. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1988. –188 с.

15. Бодалев А.А. Общая психодиагностика /А.А. Бодалев, В.В. Столин. – СПб.: Изд-во «Речь», 2002. С – 51-79.

16. Большакова А.Н. Потенциальность/реализованность в субъективной картине жизненного пути и проблема личностного благополучия личности /А.Н.Большакова //Вызовы эпохи а аспекте психологической и психотерапевтической науки и практики. [Материалы IY Междун. научно-практ. конференции]. – Казанский гос.университет. – Казань, 2009. – С.172-175.

17. Бондырева С.К. Выживание (факторы и механизмы): Учеб. пособие /Бондырева С.К., Колесов Д.В. – 2-е изд., стер. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2007. – 368 с.

18. Боришевський М.Й. Екстраполяція теоретичних принципів психологічної науки у контекст практичної психології/М.Й.Боришевський//Актуальні проблеми практичної психології [Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції]. – Херсон, 2009. – С.113-120.

19. Бочкарева З.В. Взаимосвязь психологического благополучия и субъективной оценки здоровья на примере пациентов с патологией сердечно-сосудистой системы / З.В.Бочкарева //Вызовы эпохи а аспекте психологической и психотерапевтической науки и практики. [Материалы IY Междун. научно-практ. конференции]. – Казанский гос.университет. – Казань, 2009. – С.569-572.

20. Брушлинский А.В. Проблема субъектности в психологической науке /

- А.В.Брушлинский // Психологический журнал, 1991. - №6. – С.311.
21. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика /Бурлачук Л.Ф.– СПб.: Питер, 2002. – 352 с.: ил. – (Серия «Учебник нового века»).
22. Бурлачук Л.Ф. Словарь-справочник по психодиагностике /Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. //СПб: Питер Ком, 1999. – 528 с.: (Серия «Мастера психологии»).
23. Васильева О.С. Психология здоровья человека /О.С.Васильева, Ф.Р.Филатов. – М.: Наука, 2001. – 356 с.
24. Велитченко Л.К. Суб'єкт і його атрибутивні категорії /Леонид Кириллович Велитченко // Наука і освіта. - №4-5. – 2008. – С.69-73.
25. Водопьянова Н.Е. Психодиагностика стресса /Н.Е. Водопьянова. – СПб.: Питер, 2009. – 336 с.
26. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому тестированию: учеб. Пособие /Д.С. Горбатов. - Издательский Дом «БАХ-РАХ-М», 2000. – 248 с.
27. Ганзен В.А. Системный подход к анализу, описанию и экспериментальному исследованию психических состояний человека / В.А.Ганзен, В.Н.Юрченко //Экспериментальная и прикладная психология. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1981. – вып.10. – С.5-16.
28. Грановская Р.М. Психологическая защита /Рада Михайловна Грановская. – СПб.: Речь, 2007. – 476 с.
29. Грановская Р.М. Защита личности: психологические механизмы /Рада Михайловна Грановская, Ирина Михайловна Никольская. – СПб.: Знание, 1999. – 352 с.
30. Дробинина Л.В. К проблеме исследования структуры личностного потенциала /Л.В. Дробинина //Вызовы эпохи а аспекте психологической и психотерапевтической науки и практики. [Материалы IV Междун. научно-практ. конференции]. – Казанский гос.университет. – Казань, 2009. – С.572-575.
31. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология /Владимир Николаевич Дружинин – СПб.: «Питер», 2000. – 320 с.

32. Ермолаев О.Ю. Математическая статистика для психологов. Учебник /Олег Юрьевич Ермолаев. – М.: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 2002. – 336 с. – (Библиотека психолога).
33. Ильин Е.П. Психология индивидуальных различий. /Евгений Павлович Ильин. – СПб.: Питер, 2004. – 701 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).
34. Калинин С.И. Компьютерная обработка данных для психологов /Сергей Иванович Калинин /Под науч. Ред. А.Л. Тулупьева. СПб.: «Речь», 2002. – 134 с.
35. Кольцова В.А. Системный подход и разработка проблем истории отечественной психологической науки / В.А.Кольцова // Психологический журнал. – 2002. - №2. – С.6-18.
36. Коссов Б.Б. Личность: актуальные проблемы системного подхода / Б.Б.Коссов // Вопросы психологии. 1997, №6. – С.58-68.
37. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н.Леонтьев. - М.: Политиздат,1975 -304 с.
38. Леонтьев Д.А. Очерк психологии личности / Д.А.Леонтьев. – М.: Смысл, 1993. – 216 с.
39. Либин А.В. Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций /Александр Викторович Либин. – М.: Смысл: Per Se, 2000 – 549 с.
40. Литвинова Н.Ю. К вопросу о повышении качества жизни через посредство здоровьесберегающих психологических технологий /Н.Ю. Литвинова //Вызовы эпохи а аспекте психологической и психотерапевтической науки и практики. [Материалы IV Междун. научно-практ. конференции]. – Казанский гос.университет. – Казань, 2009. – С.454-457.
41. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б.Ф.Ломов. – М.: Педагогика, 1984. – 364 с.
42. Маклаков А.Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях

//Психологический журнал. – 2001. – Т. 22. – № 1. – С. 16 – 24.

43. Мартинковский М. Личностные детерминанты здорового образа жизни /М. Мартинковский //Психологическое здоровье в контексте развития личности. Материалы 2 международной научно-практической конференции. 3-4 февраля 2005. Брест 2005. С.169-172.

44. Методологические и теоретические проблемы психологии /Стар. ред. Шорохова Е.В. — М., 1969. — С. 218—245.

45. Муздыбаев К. Удовлетворенность жизнью, ощущение счастья, переживание смысла собственного бытия / Куанышбек Муздыбаев // Рабочий класс СССР на рубеже 80-х годов / Под ред. Л.А. Гордона, А.К. Назимовой. — М.: Ин-т международного рабочего движения АН СССР, 1981. — С. 181-198.

46. Онищенко В.О. Соціальна безпека регіону: теоретичні та прикладні аспекти: монографія / В.О. Онищенко, Т.М. Завора, О.В. Чепурний. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – 274 с.

47. Олпорт Г. Становление личности: Избранные труды. / Гордон Олпорт. – М.: Смысл, 2002. – 462 с.

48. Основы психологии. Практикум /Ред. Сост. Л.Д. Столяренко. Ростов н/Д: «Феникс», 1999. – 576 с.

49. Орбан Л.Э. Становление личности / Л.Э. Орбан. – М.: Луч, 1992.- 112 с.

50. Панкратов В.Н. Искусство управлять собой (Практическое руководство)/ В.Н.Панкратов. М. Изд-во Института Психотерапии, 2001. – 345с.

51. Первин Л. Психология личности: Теория и исследования Лоуренс Первин, Оливер Джон. /Пер. с англ. М.С. Жамкочьян под ред. В.С. Магуна – М.: Аспект Пресс, 2001. – 607 с.

52. Пергаменщиков Л.А., Лепешинский Н.Н. Опросник «Шкала психологического благополучия» К. Рифф: процесс и результаты адаптации. /Л.А. Пергаменщиков, Н.Н. Лепешинский //Психологическая диагностика, 2007. №3. С. 73-97.

53. Першина Л.А. Взростная психология: Учебное пособие для вузов. /Людмила Алексеевна Першина – М.: Академический проект, 2004. – 256 с.
54. Петровский В.А. Личность: феномен субъектности В.А.Петровский. - Ростов-на-Дону.: Изд-во Ростовского ун-та, 1993. - 345 с.
55. Петровский А.В. Л.С.Выготский и проблема личности в современной психологии / А.В.Петровский, В.А.Петровский//Вестник МГУ. – Психология. – 1982. – С.15-20.
56. Подшивалкіна В.І. Коваль І. М. Мосійчук Т. Є. Контекстність вищої освіти як чинник гуманітарної та міжнародної безпеки: до постановки проблеми / Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. Соціологія і політичні науки, 2013. Т. 18. Вип. 3
57. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие /Ред. сост. Д.Я. Райгородский. – Самара: Издательский Дом «БАХРАХ», 1998 – 672 с.
58. Психология. Словарь/ Петровский А.В. Ярошевский М.Г. 2-е издание исправленное и дополненное.–М.: Политиздат, 1990.– 494стр.
59. Психология личности. Т.2./ [ред.-уклад. Д.Я.Райгородський] – Самара: Издательский дом «Бахрах – М», 2008. – 544 с.
60. Психологическая диагностика: учебное пособие /Под ред. К.М. Гуревича, Е.М. Борисовой. – М.: Изд-во УРАО, 1997. – 304 с.
61. Психология формирования и развития личности / [под ред. Л.И. Анцыферовой]. – М.: Наука, 1981 – 365 с.
62. Психология человека от рождения до смерти. /[Под ред. А.А. Реана. – СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2002. – 656 с. – (Серия «Психологическая энциклопедия).
63. Психологическая энциклопедия /Р. Корсини, А. Ауэрбаха. – Спб., 2003.
64. Психологическая защита в чрезвычайных ситуациях: Учебное пособие /Под ред. Л.А. Михайлова. – СПб.: Питер, 2009. – 256 с.
65. Реан А.А. Бассин Ф.В. О «силе Я» и «психологической защите: Учебное пособие /Артур Александрович Реан - СПб.: Издательство

Михайлова В.А., 1999. С - 96-105.

66. Рейнвальд Н.И. Личность как предмет психологического анализа / Н.И.Рейнвальд. – К.: «Вища школа», 1974 – 165 с.

67. Рибалка В.В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці: Навчальний посібник./ Валентин Васильович Рибалка. – Одеса: Букаєв Вадим Вікторович, 2009. – 575 с.

68. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание / С.Л.Рубинштейн. – М.: Наука, 1957. – 367с.

69. Сарджвеладзе Н.И. Личность и ее взаимодействие с социальной средой / Н.И.Сарджвеладзе. – Тбилиси: «Мецниება», 1989. – 367с

70. Семья Г.В. Основы социально-психологической защищенности выпускников образовательных учреждений для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей /Г.В. Семья. - М., 2001.

71. Сержантов В.Ф. Человек, его природа и смысл бытия / В.Ф.Сержантов. - Л.: Изд-во Ленинградского университета,1990. -360 с.

72. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии /Е.В. Сидоренко. – Санкт-Петербург: Изд-во «Социально-психологический центр», 1996. – 349 с.

73. Слободчиков В.И. Антропологический подход к решению проблемы психологического здоровья детей /В.И. Слободчиков, А.В.Шувалов //Вопросы психологии. – 1996. -№5. – С.54-78.

74. Созонтов А.Е. Гедонистический и эвдемонистический подходы к проблеме психологического благополучия /А.Е. Созонтов // Вопросы психологии. 2006. №4. С. 105-114.

75. Соловьева С.Л. Ресурсы личности. [Электронный ресурс] / Светлана Леонидовна Соловьева // Медицинская психология в России: электрон. науч. журн. 2010. N 2. URL: [http:// medpsy.ru](http://medpsy.ru).

76. Старовойтенко Е.Б. Жизненные отношения личности: Модели психологического развития / Е.Б.Старовойтенко. – К.: Либідь, 1992.-278с.

77. Татенко В.А. Проблема розвитку суб'єктивних механізмів психічної

активності в онтогенезі /В.А.Татенко//Міжнародні наукові Костюківські читання. 9-11 червня 1992 р. Т.1. С.76-77.

78. Титаренко Т.М. Буденний досвід як матеріал особистісного самоосмислювання / Т.М.Титаренко // Психологія. – 2000. - вип. 1(8). - С.26-33.

79. Фесенко Л.Л. Осмысленность жизни и психологическое благополучие личности. /Л.Л. Фесенко. Дис. канд. психол. наук. М., 2005. 206 с.

80. Фетискин Н.П. /Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. /Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйлов – М., Изд-во Института Психотерапии, 2002. - 490 с.

81. Франкл В. Человек в поисках смысла /В.Франкл [Пер. с англ. и нем.] [общ. ред. Л.Я. Гозмана и Д.А. Леонтьева].- М.: Прогресс,1990. -368 с.

82. Фромм Э. Величие и ограниченность теории Фрейда. /Эрик Фроммм. /М.: АСТ, 2000. 448с.

83. Холмогорова А.Б. Культура, эмоции и психическое здоровье / А.Б.Холмогорова, Н.Г.Гаранян //Вопросы психологии. – 1999. - №2. – С.67-78.

84. Холмогорова А.Б. Принципы и навыки психогигиены эмоциональной жизни /А.Б.Холмогорова, Н.Г.Гаранян // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы.–1996.–№1.– стр7-13.

85. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности (Основные положения, исследования и примечания). /Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. Питер Пресс, 1997. – 608 с. – (Серия «Мастера психологии»).

86. Цукерман Г.А. Психология саморазвития / Г.А.Цукерман, Б.М.Мастеров. – М.: Интерпракс, 1995. – 288 с.

87. Шадриков В.Д. От индивида к индивидуальности: Введение в психологию. / Владимир Дмитриевич Шадриков. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2009. – 656 с.

88. Чистяков. М.: Рсфл-бук; К.: Ваклер, 1997. 300 с.

89. Чудновский В.Э. К проблеме соотношения «внешнего» и

«внутреннего» в психологии/ В.Э.Чудновский//Вопросы психологии. – 2001. - №5. – С.3-18.

90. Ширяева О.С "Психологическое благополучие личности в экстремальных условиях жизнедеятельности"/О.С Ширяева -Хабаровск, 2008.

91. Элиот Р.С. Мы побеждаем стресс/ Р.С. Элиот /Пер. с англ. В. Козлова. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1996. – С. 80-131.

92. Энциклопедия психодиагностики. Психодиагностика взрослых. Самара: Издательский Дом "Бахрам - М", 2009. С - 305.

93. Энциклопедия психодиагностики. Психодиагностика семьи. Самара: Издательский Дом «Бахрах-М», 2009. С 113-116.

94. Яценко Т.С. Теоретико-методологічний підхід до цілісного розуміння психіки у її структурних компонентах / Т.С.Яценко // Наука і суспільство. – 2004. - №4. – С.37-60.